

УДК 631.164.23

Жарун О.В., кандидат економічних наук (E-mail: zharun.elena@mail.ru)
Уманський національний університет садівництва

РОЗВИТОК ТА СТАН ІНВЕСТИВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан розвитку сільського господарства України. Визначено обсяги інвестицій в основний капітал галузі та їх ефективність.

Ключові слова: інвестиції, сільськогосподарські підприємства, інвестор, сільське господарство

Вступ. Проблема функціонування інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах відрізняється особливою її складністю і багатогранністю, оскільки саме в ній поєднуються інтереси всіх суб'єктів господарювання.

Матеріал і методи. Питання теорії і практики інвестицій, формування джерел їх фінансування, дослідження інвестиційної діяльності підприємств досліджували: В.Ф. Бесєдін, І.О. Бланк, В.І. Благодатний, П.І. Гайдуцький, О.І. Гутуров, М.Д. Денисенко, М.І. Долішній, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, Т.В. Майорова, А.А. Пересада, П.Т. Саблук, В.Г. Федоренко та багато інших. У процесі підготовки статті використовувалися такі методи економічних досліджень: діалектичний та абстрактно-логічний; емпіричний; статистико-економічні.

Результати дослідження. Конкурентоспроможність аграрного виробництва в будь-якому регіоні України залежить від його інвестиційного забезпечення. Інвестиції потрібні підприємствам і організаціям для переходу до стабільної господарської діяльності, для переозброєння виробництва, а також поліпшення якості продукції. Інвестиції є важливим джерелом формування фінансово - кредитних ресурсів країни, усунення локальних диспропорцій [6], але цю проблему держава досі так і не вирішила. Рівень інвестування села на сьогодні залишається незадовільним. Криза перехідного періоду боляче вдарила по соціальній сфері села, яка значною мірою залежала від сільськогосподарських підприємств. Не останню роль тут зіграло формування нових організаційно-правових форм господарювання, створення приватного землевласника, технічне переоснащення в АПК.

Напевне, жодна галузь економіки України не зазнала за останнє десятиліття таких докорінних реформених трансформацій, як аграрна. Метою ринкових перетворень в агропромисловій сфері економіки України, на думку Л.О. Мармуль, є формування високоефективної її моделі, покликаної забезпечити відповідність рівню високо розвинутих країн, насичення продовольчого ринку товарами за доступними цінами для всіх верств населення, а промисловість – сировиною. Тільки за таких умов аграрний сектор морже забезпечити належний рівень життя народу України [2, с.155].

У більшості аграрних формувань відсутні необхідні кошти для нормального функціонування сільськогосподарського виробництва. Фермерам потребують як довго-, так і короткострокові кредити на нормальних умовах та підтримка з боку держави, а її в даний час не має, тому вони змушені залучати кошти з інших джерел, як зовнішніх, так і внутрішніх. В цілому аграрний сектор економіки країни має значну інвестиційну привабливість. В той же час, суттєвого процесу інвестування в цю сферу не спостерігається. Агропромисловий комплекс України, як ні одна із існуючих галузей, потребує припливу капіталу для відродження продуктивності земель, нарощування поголів'я тварин та формування конкурентоспроможного виробництва.

Інвестиційна криза в аграрному секторі України надто глибока, а наслідки її більш згубні, ніж в інших галузях національної економіки [3 с. 11]. Незадовільний стан сільськогосподарської техніки, високий рівень її зношеності, завищений рівень ціни на нафтопродукти та мінеральні добрива, низький рівень технічної оснащеності новостворених підприємств є причиною порушення строків виконання сільськогосподарських робіт, що відображається на ефективності господарювання. Якщо брати до уваги стан економіки аграрних формувань, то міцну технічну базу можуть мати лише економічно сильні підприємства.

Формування ринкових форм агропідприємства ставить у практичну площину, проблему початкових, «піонерних інвестицій», або стартового капіталу. В процесі приватизації землі, виник значний прошарок так званих «інсайдерів» - внутрішніх інвесторів, де основою стартового капіталу є приватизована ділянка землі, одержана згідно з чинним законодавством. Формуються основи цивілізованого ринку землі та землекористування. Для власників паїв ринок землі та землекористування є джерелом доходу, для агропідприємств – це об'єкти інвестування [6, с.93].

Аналізуючи реалії інвестиційної політики в Україні, її серйозні проблеми і недоліки, визначаючи та обґрунтовуючи її перспективні напрями, більшість дослідників акцентували увагу на одній з найгостріших проблем національної економіки – надзвичайно високому і постійно зростаючому рівні фізичного спрацювання і морального старіння основних засобів [4, с.32]. В зв'язку з тим, що економічні показники аграрного сектору знижуються, існує проблематична можливість залучення інвесторів до заздалегідь не прибуткових галузей. Однак, Україна має і низку чинників, які приваблюють іноземних інвесторів: вигідне географічне розташування, низька ціна робочої сили, сприятливі кліматичні умови [1].

За оцінками фахівців Міністерства аграрної політики України загальна потреба в інвестиціях у сільське господарство та інші галузі АПК країни перевищує суму, еквівалентну 35 млрд. дол. США, у тому числі на оновлення машинно-тракторного парку – 3 млрд., у цукрову галузь – близько 12 млрд., на переоснащення борошномельної галузі – 2,1 млрд. дол. Інвестування в обсязі понад 1 млрд. дол. США потребують м'ясо – та молокопереробні підприємства, масложирова галузь. Однак ні в сільськогосподарських, ні в переробних підприємствах продовольчого підкомплексу АПК таких коштів немає [5, с. 56].

В системі ринкового механізму господарювання рентабельності належить одне з центральних місць, особливістю її як елемента цього механізму є комплексний характер і різноманітність виконуваних функцій. Найчастіше рівень рентабельності розглядається як головний оцінний показник із нормою прибутку як провідною.

Рівень рентабельності сільського господарства у 2008 році становив 13,4%, але у рослинництві він був на рівні 19,6%, а в тваринництві - знизився до 0,1%.

Як показали розрахунки, рентабельним було вирощування зернових культур, соняшнику, овочів відкритого ґрунту і картоплі, а також виробництво молока та яєць. Виробництво решти основних видів тваринницької продукції залишається збитковим (табл.1).

Таблиця 1.

Рентабельність (збитковість) виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах України, %

Продукція	Рік									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Зернові та зернобобові культури	64,8	43,3	19,3	45,8	20,1	3,1	7,4	28,7	16,4	
Насіння соняшнику	52,2	68,7	77,9	64,3	45,2	24,3	20,7	75,9	18,4	
Цукрові буряки (фабричні)	6,1	1,5	-8,6	6,2	-0,8	4,8	11,1	-11,1	7,1	
Картопля	14,0	11,4	24,2	33,5	-0,7	17,8	56,2	24,7	7,9	
Овочі відкритого ґрунту	-1,7	-0,8	8,9	30,9	-5,0	16,1	14,8	14,1	11,1	
М'ясо великої рогатої худоби	-42,3	-21,4	-40,5	-44,3	-33,8	-25,0	-38,4	-41,0	-24,1	
М'ясо свиней	-44,3	-7,2	-16,9	-33,0	-14,4	14,9	-9,2	-27,6	0,3	
М'ясо овець і кіз	-46,4	-24,9	-26,7	-37,8	-44,3	-32,1	-34,3	-46,4	-38,6	
М'ясо птиці	-33,2	-1,7	-1,1	11,0	3,8	24,9	12,1	-19,0	-11,3	
Молоко	-6,0	-0,8	-13,8	9,9	-0,4	12,2	-3,7	13,8	4,1	
Яйця	10,6	25,1	14,6	18,5	15,2	23,5	-6,8	9,1	13,0	
Вовна	-75,8	-69,6	-78,9	-75,4	-74,7	-72,8	-78,1	-80,6	-74,7	

Можна перекопатися, що стабільно розвивається рослинництво. По Україні збитковим є виробництво м'яса та вовни. В умовах формування ринкового механізму важливим фактором рентабельного ведення виробництва є зниження собівартості продукції й збільшення її виходу на основі інтенсифікації виробництва та інноваційного розвитку і, насамперед, підвищення рівня використання землі.

За досліджуваний період після поживлення інвестиційної діяльності, яке набуває особливого значення в сільськогосподарському виробництві, обсяги фінансових ресурсів, вкладених в аграрний сектор, постійно зростають (табл.2).

У період з 2003 року інвестиції в сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги зросли майже у 8 разів поряд зі сталою тенденцією до збільшення інвестування інших галузей економіки України.

Стрімке нарощування обсягів інвестиційних вкладень відбувається на фоні загальноекономічного зростання виробничого потенціалу країни. Насамперед це відобразалося у збільшенні номінального валового внутрішнього продукту, розміру заробітних плат і купівельної спроможності населення майже в усіх сферах економічної діяльності.

Таблиця 2.

**Обсяг інвестицій в економіку України і сільське господарство,
мисливство та пов'язані з ним послуги**

Показник	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Інвестиції в основний капітал - усього по економіці, фактичні ціни, млн грн	51011	75714	93096	125254	188486	233081
у т.ч. сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2141	3381	5016	7309	9519	16890
Інвестиції в основний капітал сільського господарства, мисливства та лісового господарства до загального підсумку, %	4,2	4,5	5,4	5,8	5,1	7,2

Водночас сільськогосподарське виробництво помітно поліпшило свою інвестиційну привабливість і за період фінансової кризи змогло подолати хронічну збитковість, а також певною мірою забезпечити попит на сільськогосподарську продукцію не тільки в Україні, але й у світі.

Проведений аналіз показав, що в Україні в умовах кризи недостатньо обґрунтовані основні напрями інвестиційної політики в агропромисловому виробництві, що призведе до руйнування матеріально-технічної бази сільського господарства. Як і раніше головним джерелом інвестування залишаються власні ресурси аграрних підприємств. За їх рахунок у 2008 року освоєно 53,4% усіх капіталовкладень.

Висновок. Дослідження показали, що інвестиційна діяльність є важливою складовою прискорення ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. В аграрних підприємствах спостерігається недосконалість процесу освоєння інвестицій через їхню слабку адаптивність і низьку інноваційну активність; відсутність комплексності впровадження. Тому з метою інтенсивного розвитку аграрного виробництва доцільне: врахування регіональних і галузевих особливостей при залученні інвестицій згідно з розробленими пріоритетними інвестиційними проектами; створення вільних економічних зон; розробка регіональних програм стимулювання приватних інвестицій; концентрація внутрішніх інвестиційних ресурсів і координація заходів щодо раціонального їх використання; надання можливостей придбання іноземними інвесторами акцій вітчизняних виробників; страхування інвестицій від некомерційних ризиків; здійснення державного контролю за дотриманням вимог інвестиційного законодавства.

Література:

1. Бурковський І. Д. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва / І. Д. Бурковський, І. О. Іртицева // Економіка АПК. — 2005. — №12. — С. 71—73.

2. Мармуль Л. О. Фундаментальне дослідження розвитку аграрних відносин в Україні / Л. О. Мармуль // Економіка АПК. — 2005. — №10. — С. 155—157.

3. Трегобчук В. Інноваційно - інвестиційний розвиток національного АПК: Проблеми, механізм і напрями / В. Трегобчук // Економіка України. — 2006. — №2. — С. 11.

4. Червова Л. Порівняльний аналіз динаміки інвестицій в економіку країни / Л. Червова, М. Назарчук // Економіка України. — 2007. — №3. — С. 32.

5. Шобаніна О. В. Інвестиційне забезпечення розвитку продовольчого підкомплексу АПК / О. В. Шобаніна // Економіка АПК. — 2007. — №2. — С. 56.

6. Юзефович А. Е. Пріоритети інноваційного розвитку : наук. доп. / А. Е. Юзефович, Д. Ф. Крисанов. — К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. — 55с.

Summary

Analyzed the current state of agricultural development in Ukraine. Specified amount of capital investment and industry performance.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2010